

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3481

[Total No. of Pages : 4

[6303]-521

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL-501 - MJ : Western Political Thought

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following.

[15]

- a) Analyze Plato's concept of Justice.
- b) Discuss Karl Marx's concept of class struggle.

Q2) Attempt any one of the following.

[15]

- a) Explain Hobbes's thoughts on Natural Right.
- b) Discuss John Mill's concept of Representative government.

Q3) Attempt any one of the following.

[15]

- a) Analyze Karl Marx's thoughts on the state.
- b) Analyze John Mill's thoughts on Freedom.

Q4) Attempt any one of the following.

[15]

- a) Discuss Hobbes concept of Social contract.
- b) Discuss Plato's concept of Educational system.

P.T.O.

Q5) Attempt any two of the following.

[10]

- a) Mill's utilitarianism
- b) Plato's Justice Theory
- c) Marx's thoughts on Revolution
- d) Hobbe's Human Nature Theory

Total No. of Questions : 5]

PC-3481

[6303]-521

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL-501 - MJ : Western Political Thought

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) खालील पैकी कोणतेही एक प्रश्न सोडवा. [15]
अ) प्लेटोच्या न्याय संकल्पनेचे विश्लेषण करा.
ब) कार्ल मार्क्सच्या वर्ग संकल्पनेची चर्चा करा.
- प्रश्न 2) खालील पैकी कोणतेही एक प्रश्न सोडवा. [15]
अ) हॉब्स चे नैसर्गिक हक्क विषयक विचार स्पष्ट करा.
ब) जॉन मिलचे प्रतिनिधिक शासन संकल्पनेची चर्चा करा.
- प्रश्न 3) खालील पैकी कोणतेही एक प्रश्न सोडवा. [15]
अ) कार्ल मार्क्सच्या राज्य विषयक विचारांचे विश्लेषण करा.
ब) जॉन मिलचे स्वातंत्र्य विषयक विचारांचे विश्लेषण करा.
- प्रश्न 4) खालील पैकी कोणतेही एक प्रश्न सोडवा. [15]
अ) हॉब्स च्या सामाजिक करार संकल्पनेची चर्चा करा.
ब) प्लेटोच्या शिक्षण व्यवस्था संकल्पनेची चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) मिलचा उपयोगीतावाद
- ब) प्लेटोचा न्याय सिद्धांत
- क) मार्क्सचे क्रांती विषयक विचार
- ड) हॉब्सचा मानवी स्वभावाचा सिद्धांत

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3482

[Total No. of Pages : 4

[6303]-522

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

**POL-502 MJ : Administrative Theory
(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Answer any one of the following questions. (300 words) : [15]

- a) Critically evaluate decision making approach to study public Administration.
- b) Critically evaluate bureaucratic approach to study public administration.

Q2) Answer any one of the following questions. (300 words) : [15]

- a) Write an essay on new public management.
- b) Write an essay on public choice approach.

Q3) Answer any one of the following questions. (300 words) : [15]

- a) Explain the challenges posed by liberalization on public administration.
- b) Explain the challenges posed by privatization on public administration.

Q4) Answer any one of the following questions. (300 words) : [15]

- a) Write an essay on good governance.
- b) Explain how corruption is affecting functioning of public administration.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following questions :

[10]

- a) Lok pal
- b) Development Administration
- c) Rational choice theory
- d) Privatization

Total No. of Questions : 5]

PC-3482

[6303]-522

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL-502 MJ : Administrative Theory

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दांत) : [15]
अ) लोकप्रशासनाच्या अभ्यासाच्या निर्णय निर्धारण दृष्टीकोनाचे चिकित्सक परिक्षण करा.
ब) लोकप्रशासनाच्या अभ्यासाच्या नोकरशाही दृष्टीकोनाचे चिकित्सक परिक्षण करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दांत) : [15]
अ) नव लोक व्यवस्थापनावर निबंध लिहा.
ब) लोक निवड दृष्टीकोनावर निबंध लिहा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दांत) : [15]
अ) उदारीकरणाने लोकप्रशासनापुढे निर्माण केलेली आव्हाने स्पष्ट करा.
ब) खाजगीकरणाने लोकप्रशासनापुढे निर्माण केलेली आव्हाने स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दांत) : [15]
अ) सुशासनावर निबंध लिहा.
ब) भ्रष्टाचार लोकप्रशासनाची कार्यपद्धती कसा प्रभावित करतो यावर निबंध लिहा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) लोकपाल
- ब) विकास प्रशासन
- क) तर्क / विवेक निवड सिद्धांत
- ड) खाजगीकरण

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3483

[Total No. of Pages : 4

[6303]-523

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

**POL-503 MJ : Theories and Issues in International Politics
(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions. (in 300 words) : [15]

- a) Discuss the Marxist approach to international politics.
- b) Evaluate the Realist view of international politics.

Q2) Attempt any one of the following question. (in 300 words) : [15]

- a) Explain Alfred Mahan's theory of sea power.
- b) Explain Mackinder's theory of Hartland.

Q3) Attempt any one of the following question. (in 300 words) : [15]

- a) Discuss the reasons for the rise of America as a world superpower.
- b) Explain the changes in the international political system after World War II.

Q4) Attempt any one of the following question. (in 300 words) : [15]

- a) Discuss Environmental problems in international politics.
- b) Discuss terrorism as a global problem.

P.T.O.

Q5) Attempt any two short note from the following :

[10]

- a) Contemporary Geopolitics
- b) Neo-Marxism
- c) NATO Treaty
- d) UN Charter of Human Rights

Total No. of Questions : 5]

PC-3483

[6303]-523

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL-503 MJ : Theories and Issues in International Politics

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दांत) : [15]
अ) आंतरराष्ट्रीय राजकारणाच्या मार्क्सवादी दृष्टीकोनाची चर्चा करा.
ब) आंतरराष्ट्रीय राजकारणाच्या वास्तववादी दृष्टीकोनाचे मुल्यमापन करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दांत) : [15]
अ) आल्फ्रेड महानच्या समुद्री सत्तेच्या सिद्धांताचे परिक्षण करा.
ब) मॅकेंडरचा मर्मभूमी सिद्धांत स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दांत) : [15]
अ) जागतिक महासत्ता म्हणून अमेरिकेच्या उदयाची कारणमिमांसा करा.
ब) दुसऱ्या महायुद्धानंतर आंतरराष्ट्रीय राजकीय व्यवस्थेत झालेले बदल स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दांत) : [15]
अ) आंतरराष्ट्रीय राजकारणातील पर्यावरणीय समस्यांची चर्चा करा.
ब) जागतिक समस्या म्हणून दहशतवादाची चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) समकालीन भूराज्यशास्त्र
- ब) नव-माक्सवाद
- क) नाटो करार
- ड) युनोची मानवी हक्कांची सनद

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3484

[Total No. of Pages : 4

[6303]-524

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 510 MJ - Modern Political Ideologies

(2023 Pattern) (CBCS System) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions. (In 300 words) : [15]

- a) Explain the meaning and origin of Multiculturalism.
- b) Explain the reasons behind the rise of Fascism.

Q2) Attempt any one of the following questions. (In 300 words) : [15]

- a) Explain the nature of modern liberalism.
- b) Explain the meaning and origin of feminism.

Q3) Attempt any one of the following questions. (In 300 words) : [15]

- a) Evaluate the liberalism ideology.
- b) Explain the development of multiculturalism.

Q4) Attempt any one of the following questions. (In 300 words) : [15]

- a) Explain the meaning and principles of fascism.
- b) Explain the different types of feminism.

P.T.O.

Q5) Attempt any two of the following questions :

[10]

- a) Principles of Liberalism.
- b) Evaluation of Multiculturalism.
- c) Merited of Fascism
- d) Principles of feminism

Total No. of Questions : 5]

PC-3484

[6303]-524

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 510 MJ - Modern Political Ideologies

(2023 Pattern) (CBCS System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
प्रश्न 1)	खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात)	[15]
अ)	बहुसांस्कृतिकवादाचा अर्थ व उदय स्पष्ट करा.	
ब)	फॅसीझमच्या उदयाची कारणमीमांसा करा.	
प्रश्न 2)	खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात)	[15]
अ)	आधुनिक उदारमतवादाचे स्वरूप स्पष्ट करा.	
ब)	स्त्रीवादाचा अर्थ आणि उदय स्पष्ट करा.	
प्रश्न 3)	खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात)	[15]
अ)	उदारमतवाद विचारप्रणालीचे मूल्यमापन करा.	
ब)	बहुसांस्कृतिकवादाचा विकास स्पष्ट करा.	
प्रश्न 4)	खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात)	[15]
अ)	फॅसीझमचा अर्थ आणि तत्वे स्पष्ट करा.	
ब)	स्त्रीवादाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.	

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) उदारमतवादाचे तत्वे
- ब) बहुसांस्कृतिकवादाचे मूल्यमापन
- क) फॅसीझमचे गुण
- ड) स्त्रीवादाचे तत्वे

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3485

[Total No. of Pages : 4

[6303]-525

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

**POL - 511 MJ : Political Process in Maharashtra
(2023 Pattern) (CBCS System) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions. (in 300 words) [15]

- a) Explain the historical background of formation of Maharashtra in British period.
- b) Explain the progress of the Maratha community as a 'dominant caste' in the politics of Maharashtra.

Q2) Attempt any one of the following questions. (in 300 words) [15]

- a) State the salient features of the 1995 Maharashtra Legislative Assembly Election.
- b) Discuss the electoral politics of 1978 Maharashtra Legislative Assembly Election.

Q3) Attempt any one of the following questions. (in 300 words) [15]

- a) Describe the progress of OBC politics in Maharashtra after 1980.
- b) Discuss on the issue of Maratha reservation in Maharashtra.

Q4) Attempt any one of the following questions. (in 300 words) [15]

- a) Explain the role of Congress party in the formation of Samyukta Maharashtra.
- b) Explain the adverse effects of increasing urbanization in Maharashtra.

P.T.O.

Q5) Attempt any two of the following questions :

[10]

- a) Maharashtra Legislative Assembly Election 2019
- b) Minority politics
- c) Backwardness of Marathwada
- d) State Reorganization Commission

Total No. of Questions : 5]

PC-3485

[6303]-525

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 511 MJ : Political Process in Maharashtra

(2023 Pattern) (CBCS System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) ब्रिटिशकालीन महाराष्ट्र निर्मितीची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
ब) महाराष्ट्राच्या राजकारणातील 'वर्चस्वशील जात' म्हणून मराठा समाजाची वाटचाल स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) 'महाराष्ट्रातील सत्तांतर' 1995 च्या महाराष्ट्र विधानसभा निवडणुकीचे ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.
ब) 1978 च्या महाराष्ट्र विधानसभा निवडणुकीय राजकारणावर चर्चा करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) 1980 नंतरच्या महाराष्ट्रातील ओबीसी राजकारणाची वाटचाल सांगा.
ब) महाराष्ट्रातील मराठा आरक्षणाच्या प्रश्नावर चर्चा करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) संयुक्त महाराष्ट्राच्या निर्मितीत काँग्रेस पक्षाची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) महाराष्ट्रातील वाढत्या शहरीकरणाचे दुष्परिणाम स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) 2019 ची महाराष्ट्र विधानसभा निवडणूक
- ब) अल्पसंख्याकांचे राजकारण
- क) मराठवाड्याचे मागासलेपण
- ड) राज्य पुनर्रचना आयोग

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3486

[Total No. of Pages : 4

[6303]-526

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 512 MJ : Political Institutions in India

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any one of the following questions. (in 300 words) [15]

- a) Explain the concept of 'Multilevel Federalism' in detail.
- b) Explain the relationship between the legislature and executive.

Q2) Answer any one of the following questions. (in 300 words) [15]

- a) Write the powers and functions of the Prime Minister.
- b) Explain the structure and powers of the legislature.

Q3) Answer any one of the following questions. (in 300 words) [15]

- a) Explain the jurisdiction of the Supreme Court.
- b) Explain the concept of 'Strong centre framework' in detail.

Q4) Answer any one of the following questions. (in 300 words) [15]

- a) Explain the salient features of Indian Federalism.
- b) Explain the powers and role of the President.

P.T.O.

Q5) Answer any two notes of the following :

[10]

- a) Norms of Representation
- b) Role of Governor
- c) Composition of supreme court
- d) Role of Legislature

Total No. of Questions : 5]

PC-3486

[6303]-526

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 512 MJ : Political Institutions in India

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

- अ) 'बहुस्तरीय संघराज्य' ही संकल्पना सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
ब) कायदेमंडळ आणि कार्यकारी मंडळ यांचा संबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

- अ) पंतप्रधानाचे अधिकार आणि कार्ये स्पष्ट करा.
ब) कायदेमंडळाची रचना आणि अधिकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

- अ) सर्वोच्च न्यायालयाचे अधिकार क्षेत्र स्पष्ट करा.
ब) 'प्रबळ केंद्र संरचना' ही संकल्पना सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

- अ) भारतीय संघराज्याची प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) राष्ट्रपतीचे अधिकार आणि भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) प्रतिनिधीत्वाचे निकष
- ब) राज्यपालाची भूमिका
- क) सर्वोच्च न्यायालयाची रचना
- ड) कायदेमंडळाची भूमिका

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3487

[Total No. of Pages : 4

[6303]-527

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 513 - MJ : Party System in India (4 Credits)
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I) (Optional)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following In 300 words: [15]

- a) Discuss the competitive multiparty system in India after 1990.
- b) State the Dominance of regional party in National level.

Q2) Answer any one of the following In 300 words: [15]

- a) Write on essay on third front in India.
- b) Write various features of political parties in India.

Q3) Answer any one of the following In 300 words: [15]

- a) Trace the development of the party system in India after 1977
- b) State the Ideology of Bhartiya Janata Party.

Q4) Answer any one of the following In 300 words: [15]

- a) Write the decline of congress parties dominance politics of India.
- b) Explain the role of regional parties in State Politics.

P.T.O.

Q5) Answer any two of the following :

[10]

- a) Changing Nature of Political Parties in India.
- b) Ideology of Shivsena.
- c) Important of 2019 Loksabha.
- d) Jansangh

Total No. of Questions : 5]

PC-3487

[6303]-527

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 513 - MJ : Party System in India (4 Credits)

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I) (Optional)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न 300 शब्दात सोडवा. [15]

अ) भारतातील 1990 नंतरच्या स्पर्धात्मक बहुपक्ष पद्धतीची चर्चा करा.

ब) केंद्रात प्रदेशिक पक्षाच्या वर्चस्वाची कारणे लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न 300 शब्दात सोडवा. [15]

अ) भारतातील तिसरी आघाडीयावर निबंध लिहा.

ब) भारतातील राजकीय पक्षाच्या विविध वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न 300 शब्दात सोडवा. [15]

अ) भारतातील 1977 नंतरच्या पक्षपद्धती विकासाचा आढावा घ्या.

ब) भारतीय जनता पक्षाची विचारसरणी सांगा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न 300 शब्दात सोडवा. [15]

अ) भारतीय राजकारणात काँग्रेसपक्षाचे वर्चस्व कमी होण्याची कारणे सांगा.

ब) घटक राज्याच्या राजकारणात प्रादेशिक पक्षांची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) भारतातील राजकीय पक्षांचे बदलते स्वरूप
- ब) शिवसेनेची विचारसरणी
- क) 2019 च्या लोकसभा निवडणूकीचे महत्व
- ड) जनसंघ

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC3488

[Total No. of Pages : 2

[6303]-528

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

**POL-541 RM : Research Methodology
(2023 Pattern) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following questions (300 words) **[15]**

- a) What is observation? Write the types of observation.
- b) Explain the meaning and objectives of research.

Q2) Answer any one of the following questions (300 words) **[15]**

- a) Discuss the contribution of theory of research.
- b) Discuss the meaning and types of interview.

Q3) Answer any one of the following questions (300 words) **[15]**

- a) Explain the meaning and elements of research problem formulation.
- b) Explain the characteristics of research report.

Q4) Answer any one of the following questions (300 words) **[15]**

- a) Explain the Philosophical foundations of Social Sciences.
- b) Explain the basic Qualitative tools of Research.

Q5) Answer any two of the following short notes **[10]**

- a) Interview
- b) Hypothesis
- c) Reference List
- d) Plagiarism

P.T.O.

Total No. of Questions : 5]

PC3488

[6303]-528

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL-541 RM : Research Methodology

(2023 Pattern) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

- अ) निरीक्षण म्हणजे काय? निरीक्षणाचे प्रकार लिहा.
ब) संशोधनाचा अर्थ आणि स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

- अ) सिध्दांताचे संशोधनाप्रती असलेल्या योगदानावर चर्चा करा.
ब) मुलाखतीचा अर्थ आणि प्रकार यावर चर्चा करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

- अ) संशोधन समस्यासूत्रणाचा अर्थ आणि घटक स्पष्ट करा.
ब) संशोधन अहवालाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

- अ) सामाजिक शास्त्रांचा तात्विक पाया स्पष्ट करा.
ब) संशोधनाचे मूलभूत गुणात्मक साधने स्पष्ट करा.

प्र.5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. [10]

- अ) मुलाखत
ब) गृहितके
क) संदर्भसूची
ड) वाङ्मय चौर्य

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3489

[Total No. of Pages : 4

[6303]-529

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

**POL - 551 MJ : Comparative Political Analysis
(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - II)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following : [15]

- a) Explain the Meaning and Importance of comparative politics.
- b) Review the types and functions of pressure groups.

Q2) Attempt any one of the following : [15]

- a) Explain the characteristics of systematic approach to comparative politics.
- b) Explain the concept of origin and development of non-political elements.

Q3) Attempt any one of the following : [15]

- a) Discuss the making and consequences of world war - II.
- b) Analyze the origin of political parties.

Q4) Attempt any one of the following : [15]

- a) Explain the meaning, Nature, Importance of Social Movement.
- b) Analyze the Historical perspective in comparative politics.

P.T.O.

Q5) Attempt any two of the following :

[10]

- a) Non political organizations.
- b) Woodrow Wilson's principals of self Determination.
- c) Institutional approach
- d) The role of the pressure group.

Total No. of Questions : 5]

PC-3489

[6303]-529

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 551 MJ : Comparative Political Analysis

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [15]
अ) तुलनात्मक राजकारणाचे अर्थ, महत्व स्पष्ट करा.
ब) दबाव गटाचे प्रकार आणि कार्याचा आढावा घ्या.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [15]
अ) तुलनात्मक राजकारणाच्या व्यवस्थावादी दृष्टीकोनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) अराजकीय घटकांची उत्पत्ती आणि विकास संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [15]
अ) दुसऱ्या महायुद्धाची कारणे आणि परिणामाची चर्चा करा.
ब) राजकीय पक्षाच्या उदयाचे विश्लेषण करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [15]
अ) सामाजिक चळवळींचा अर्थ, स्वरूप, महत्व स्पष्ट करा.
ब) तुलनात्मक राज्यशास्त्रातील ऐतिहासिक दृष्टीकोनाचे विश्लेषण करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) अराजकीय संस्था
- ब) वुड्रो विल्सनचे स्वयं निर्णयाचे तत्व
- क) संस्थात्मक दृष्टीकोण
- ड) दबावगटाची भूमिका

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3490

[Total No. of Pages : 4

[6303]-530

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 552 MJ : Public Policy

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - II) (4 Credits)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following questions. (300 words) : [15]

- a) Write an essay on public policy explaining its meaning and nature.
- b) Discuss the group approach to study public policy.

Q2) Answer any one of the following questions. (300 words) : [15]

- a) Explain the process of policy making.
- b) Discuss the role of legislature in policy making.

Q3) Answer any one of the following questions. (300 words) : [15]

- a) Explain how policy making process is influenced by civil society.
- b) Explain how policy making process is influenced by political parties and pressure groups.

Q4) Answer any one of the following questions. (300 words) : [15]

- a) Explain how judiciary affect public policy.
- b) Discuss impact of globalization on making of public policy.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following questions :

[10]

- a) Scope of public policy
- b) Agenda setting
- c) Global Policy Making
- d) Role of Bureaucracy in policy making

Total No. of Questions : 5]

PC-3490

[6303]-530

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 552 MJ : Public Policy

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - II) (4 Credits)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) सार्वजनिक धोरणाचा अर्थ सांगून त्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) सार्वजनिक धोरणाच्या अभ्यासासाठी वापरल्या जाणाऱ्या गट सिद्धांताची चर्चा करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) धोरणनिर्मितीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
ब) धोरण निर्मितीतील कायदे मंडळाच्या भुमिकेची चर्चा करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) धोरण निर्मितीवर नागरी समाजाचा पडणारा प्रभाव स्पष्ट करा.
ब) राजकीय पक्ष आणि दबाव गट्यांचा सार्वजनिक धोरण निर्मितीवर पडणाऱ्या प्रभावाची चर्चा करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) सार्वजनिक धोरणावर न्यायमंडळाचा पडणारा प्रभाव स्पष्ट करा.
ब) जागतिकीकरणाचा सार्वजनिक धोरण निर्मितीवर पडणाऱ्या प्रभावाची चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) सार्वजनिक धोरणाची व्याप्ती
- ब) मसुदा / धोरण निर्मिती
- क) जागतिक धोरण निर्मिती
- ड) धोरण निर्मितीतील नोकरशाहीची भूमिका

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3491

[Total No. of Pages : 4

[6303]-531

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

**POL - 553 MJ : India's Foreign Policy
(2023 Pattern) (Semester - II) (Credit System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following question (300 words) : [15]

- a) Explain the determinants of India's foreign policy.
- b) Explain the India's foreign policy in geo - political context.

Q2) Attempt any one of the following question (300 words) : [15]

- a) What role does the executive play in determining foreign policy? Discuss.
- b) Explain the role of Media in foreign policy making.

Q3) Attempt any one of the following question (300 words) : [15]

- a) Discuss the foreign policy in Nehru Era.
- b) Explain the changes in India's foreign policy after the process of globalisation.

Q4) Attempt any one of the following question (300 words) : [15]

- a) India looking to become an emerging superpower? Discuss.
- b) Explain maritime policy of India.

P.T.O.

Q5) Attempt any two short note from the following :

[10]

- a) National Interest
- b) Panchsheel
- c) Pressure Groups and Foreign policy
- d) India's technological progress

Total No. of Questions : 5]

PC-3491

[6303]-531

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 553 MJ : India's Foreign Policy
(2023 Pattern) (Semester - II) (Credit System)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (300 शब्दांत) : [15]

- अ) भारताच्या परराष्ट्र धोरणाचे निर्धारक घटक स्पष्ट करा.
ब) भूराजकीय संदर्भात भारताचे परराष्ट्रीय धोरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (300 शब्दांत) : [15]

- अ) परराष्ट्र धोरण ठरविण्यामध्ये कार्यकारी मंडळाची भूमिका महत्वाची असते? चर्चा करा.
ब) परराष्ट्र धोरण ठरविण्यामध्ये माध्यमांचे स्थान स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (300 शब्दांत) : [15]

- अ) नेहरू युगातील परराष्ट्र धोरणाची चर्चा करा.
ब) जागतिकीकरणाच्या प्रक्रियेनंतर भारताच्या परराष्ट्र धोरणात झालेले बदल विशद करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (300 शब्दांत) : [15]

- अ) भारत एक उदयोन्मुख महासत्ता बनू पाहत आहे? चर्चा करा.
ब) भारताचे सागरी धोरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) राष्ट्रीय हित
- ब) पंचशिल
- क) दबावगट आणि परराष्ट्रीय धोरण
- ड) भारताची तांत्रिक प्रगती

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3492

[Total No. of Pages : 4

[6303]-532

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 560 MJ : Human Rights

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions. (In 300 words) : [15]

- a) State the salient provisions of the UN Universal Declaration of Human Rights.
- b) Explain the historical background of the evolution of human rights.

Q2) Attempt any one of the following questions. (In 300 words) : [15]

- a) Explain in detail the human rights of Scheduled Tribes.
- b) Explain the role of National Human Rights Commission in protection of human rights.

Q3) Attempt any one of the following questions. (In 300 words) : [15]

- a) Explain the universalist conceptions of human rights.
- b) Explain in detail the social and economic human rights.

Q4) Attempt any one of the following questions. (In 300 words) : [15]

- a) Discuss on the violation of human rights of childrens.
- b) Explain the role of the United Nations Organization in the implementation of human rights.

P.T.O.

Q5) Attempt any two of the following questions :

[10]

- a) Meaning of human rights
- b) Political rights
- c) Human Rights of Refugees
- d) The Protection of Human Rights Act 1993

Total No. of Questions : 5]

PC-3492

[6303]-532

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 560 MJ : Human Rights

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) युनोच्या मानवी हक्काचा जागतिक जाहीरनाम्यातील ठळक तरतुदी सांगा.
ब) मानवी हक्कांच्या उत्क्रांतीची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) अनुसूचित जमातींचे मानवी हक्क सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) मानवी हक्क संरक्षणातील राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) मानवी हक्क विषयक वैश्विकता ही संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) सामाजिक आणि आर्थिक मानवी हक्क सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) बालकांच्या मानवी हक्कांची होणारी पायमल्ली यावर चर्चा करा.
ब) मानवी हक्क अंमलबजावणीत संयुक्त राष्ट्र संघटनेची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) मानवी हक्कांचा अर्थ
- ब) राजकीय हक्क
- क) निर्वासितांचे मानवी हक्क
- ड) मानवी हक्क संरक्षण अधिनियम 1993

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3493

[Total No. of Pages : 4

[6303]-533

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

**POL - 561 MJ : Social and Political Movements in India
(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - II)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions. (in 300 words) [15]

- a) Explain the meaning and nature of social movement.
- b) State the objectives of the farmers movement in the post-independence period.

Q2) Attempt any one of the following questions. (in 300 words) [15]

- a) Explain the Progress of Dalit movement in the pre-independence period.
- b) Discuss the issue of women's reservation in India.

Q3) Attempt any one of the following questions. (in 300 words) [15]

- a) Explain the role of Bhudan movement on the issue of land reform.
- b) Explain the progress of the women's movement in India from the post-independence period.

Q4) Attempt any one of the following questions. (in 300 words) [15]

- a) Explain the features of new social movement.
- b) Review on the various issues facing the tribal movement.

P.T.O.

Q5) Attempt any two of the following questions :

[10]

- a) Naxalite movement
- b) Mandal Commission
- c) Importance of social movement
- d) The issue of sexual and domestic violence against women

Total No. of Questions : 5]

PC-3493

[6303]-533

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL - 561 MJ : Social and Political Movements in India

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) सामाजिक चळवळीचा अर्थ आणि स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील शेतकरी चळवळीचे उद्दिष्टे सांगा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) स्वातंत्र्यपूर्व कालखंडातील दलित चळवळीची वाटचाल स्पष्ट करा.
ब) भारतातील महिला आरक्षणाच्या प्रश्नावर चर्चा करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) जमीन सुधारणाच्या प्रश्नावर भूदान चळवळीची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील भारतातील महिला चळवळीची वाटचाल स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) नव सामाजिक चळवळीचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) आदिवासी चळवळीपुढील विविध प्रश्नांचा आढावा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिप लिहा.

[10]

- अ) नक्षलवादी चळवळ
- ब) मंडल आयोग
- क) सामाजिक चळवळीचे महत्व
- ड) महिलांवरील लैंगिक आणि कौटुंबिक हिंसाचाराचा प्रश्न

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3494

[Total No. of Pages : 4

[6303]-534

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

**POL - 562 MJ : Political Thought of Dr. Babasahed Ambedkar
(2023 Pattern) (Semester - II) (Credit System) (4 Credit)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All the questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one question of the following (300 words) : [15]

- a) Discuss in detail Dr. Ambedkar's views on Varna and caste system.
- b) Explain the value of 'Liberty and Equality' in the Constitution by Dr. Ambedkar.

Q2) Attempt any one question of the following (300 words) : [15]

- a) Explain Dr. Ambedkar's views on Hindu philosophy.
- b) Describe the importance of social justice as meant by Dr. Ambedkar.

Q3) Attempt any one question of the following (300 words) : [15]

- a) Mention the salient features of Dr. Ambedkar's creation of Egalitarian society.
- b) Briefly discuss Dr. Ambedkar's contribution to Indian constitution.

Q4) Attempt any one question of the following (300 words) : [15]

- a) Explain the factors mentioned by Dr. Ambedkar for the success of social Democracy.
- b) State the relevance of Dr. Ambedkar's views on Indian agriculture.

P.T.O.

Q5) Attempt any two notes of the following :

[10]

- a) Influence of Mahatma Goutam Buddha and Mahatma Phule on Dr. Ambedkar.
- b) Dr. Ambedkar's 'Annihilation of Caste'
- c) Dr. Ambedkar's contribution of political Democracy.
- d) Dr. Ambedkar's state socialism.

Total No. of Questions : 5]

PC-3494

[6303]-534

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

**POL - 562 MJ : Political Thought of Dr. Babasahed Ambedkar
(2023 Pattern) (Semester - II) (Credit System) (4 Credit)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (300 शब्दांत) : [15]

- अ) डॉ. आंबेडकरांच्या वर्ण आणि जातीव्यवस्था विषयक विचारांची सविस्तर चर्चा करा.
ब) डॉ. आंबेडकर प्रणित भारतीय राज्यघटनेतील स्वातंत्र्य व समता ही मूल्ये विशद करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (300 शब्दांत) : [15]

- अ) डॉ. आंबेडकरांचे हिंदू तत्त्वज्ञान विषयक विचार स्पष्ट करा.
ब) डॉ. आंबेडकरांना अभिप्रेत असलेल्या सामाजिक न्यायाचे महत्व वर्णन करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (300 शब्दांत) : [15]

- अ) डॉ. आंबेडकरांचे समताधिष्ठित समाज निर्मितीचे ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.
ब) डॉ. आंबेडकरांच्या भारतीय राज्यघटनेतील योगदानाची संक्षिप्त चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (300 शब्दांत) : [15]

- अ) डॉ. आंबेडकरांनी सामाजिक लोकशाहिच्या यशस्वीतेसाठी सांगितलेले घटक स्पष्ट करा.
ब) डॉ. आंबेडकरांच्या भारतीय शेती विषयक विचारांची प्रासंगिकता सांगा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) डॉ. आंबेडकरावरील म. गौतम बुद्ध व म. फुलेंचा प्रभाव.
- ब) डॉ. आंबेडकरांचे 'जातीसंस्थेचे उच्चाटन'.
- क) डॉ. आंबेडकरांचे राजकीय लोकशाहीसाठी योगदान.
- ड) डॉ. आंबेडकरांचा राज्य - समाजवाद.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3495

[Total No. of Pages : 4

[6303]-536

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

**POL-563MJ : Indian Administration - Structure and Organization
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following question (in 300 words) **[15]**

- a) Review the administration of medieval period.
- b) Write the salient features of Indian administration.

Q2) Answer any one of the following question (in 300 words) **[15]**

- a) Write detailed information about All India services.
- b) Explain the relationship between the Prime Minister and cabinet.

Q3) Answer any one of the following question (in 300 words) **[15]**

- a) Explain the importance of Lok Pal.
- b) Explain the role of Prime Ministers office.

Q4) Answer any one of the following question (in 300 words) **[15]**

- a) Review civil service reforms.
- b) Explain the relationship between politicians and civil servants.

P.T.O.

Q5) Write any two notes of the following:

[10]

- a) State public service commission
- b) Lokayukta
- c) Cabinet Secretariat
- d) Centre - State Administrative relations.

Total No. of Questions : 5]

PC-3495

[6303]-536

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

POL-563MJ : Indian Administration - Structure and Organization

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहे.
2) उजविकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) मध्ययुगीन काळातील प्रशासनाचा आढावा घ्या.
ब) भारतीय प्रशासनाची प्रमुख वैशिष्ट्ये लिहा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) आखिल भारतीय प्रशासकीय सेवा याबाबतची सविस्तर माहिती लिहा.
ब) पंतप्रधान व मंत्रिमंडळ यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) लोकपालाचे महत्व स्पष्ट करा.
ब) पंतप्रधान कार्यालयाची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) नागरी सेवा सुधारणांचा आढावा घ्या.
ब) राजकारणी आणि नागरी सेवक यांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) राज्य लोकसेवा आयोग
- ब) लोकायुक्त
- क) कॅबिनेट सचिवालय
- ड) केंद्र-राज्य प्रशासकीय संबंध

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3496

[Total No. of Pages : 4

[6303]-2061

M.A.

POLITICAL SCIENCE

POL 601 MJ : Political Theory

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following (300 words) : **[15]**

- a) Discuss, “Idea of Equality Postulates Social Change”.
- b) What is ‘Power’? Discuss in detail the characteristics and types of Power.

Q2) Attempt any one of the following (300 words) : **[15]**

- a) Explain the concept of Liberty and Discuss Positive and Negative dimension of Liberty.
- b) Define the term Political Theory. Discuss its nature, scope and significance.

Q3) Attempt any one of the following (300 words) : **[15]**

- a) Define the term ‘Justice’. Explain John Rowl’s theory of Justice.
- b) Write an essay on Resurgence of Political theory.

Q4) Attempt any one of the following (300 words) : **[15]**

- a) Define Authority. Examine in detail its types.
- b) What is Political obligation? Explain features, bases and problems of Political obligation.

P.T.O.

Q5) Write any two short notes.

[10]

- a) Legal and Formal Justice.
- b) J. S. Mill's view on Liberty.
- c) Positive Action
- d) Types of Equality

Total No. of Questions : 5]

PC-3496

[6303]-2061

M.A.

POLITICAL SCIENCE

POL 601 MJ : Political Theory

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणताही एका प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) 'समतेची संकल्पना सामाजिक परिवर्तनाची मागणी करते' स्पष्ट करा.
ब) सत्ता म्हणजे काय? सत्तेची वैशिष्ट्ये व प्रकार सविस्तर लिहा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणताही एका प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) स्वातंत्र्य संकल्पना स्पष्ट करून स्वातंत्र्याचे सकारात्मक व नकारात्मक आयाम यांची चर्चा करा.
ब) राजकीय सिद्धांताची व्याख्या लिहा. राजकीय सिद्धांताचे स्वरूप, व्याप्ती आणि महत्त्व यावर चर्चा करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणताही एका प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) न्याय या संकल्पनेची व्याख्या लिहा. जॉन रॉल्सचा न्यायाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
ब) राजकीय सिद्धांताचे पुनरुत्थान यावर निबंध लिहा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणताही एका प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) अधिसत्ता म्हणजे काय? त्याच्या प्रकाराची सविस्तर चर्चा करा.
ब) राजकीय आबंधन म्हणजे काय? राजकीय आबंधनाचे वैशिष्ट्ये, आधार आणि समस्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) कायदेशीर व औपचारिक न्याय
- ब) जे. एस. मिलचे 'स्वातंत्र्य' विषयक विचार
- क) सकारात्मक कृती
- ड) समतेचे प्रकार

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3497

[Total No. of Pages : 4

[6303]-2062
M.A. (Part - II)
POLITICAL SCIENCE
POL - 602 MJ : Political Sociology
(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following questions. **[15]**

- a) Explain the Nature & Significance of Political Sociology.
- b) Explain the Alienation Theory of Karl Marx.

Q2) Answer any one of the following questions. **[15]**

- a) Write the Agencies of Political Participation.
- b) Explain Max Weber's view on Power.

Q3) Answer any one of the following questions. **[15]**

- a) Write the factors affecting on Political Culture.
- b) State the features of System Approach.

Q4) Answer any one of the following questions. **[15]**

- a) Explain the Agencies of Political Socialization.
- b) Discuss in detail factors affecting Political Participation & Public Opinion.

P.T.O.

Q5) Answer any Two of the following questions :

[10]

- a) Criticism of Behavioural Approach.
- b) Civic Culture.
- c) Types of Political Participation.
- d) Meaning of Political Recruitment.

Total No. of Questions : 5]

PC-3497

[6303]-2062

M.A. (Part - II)

राज्यशास्त्र

POL - 602 MJ : राजकीय समाजशास्त्र

(2023 Pattern) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [15]

- अ) राजकीय समाजशास्त्राचे स्वरूप व महत्व स्पष्ट करा.
ब) कार्ल मार्क्सचा परात्मभाव सिद्धान्त स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [15]

- अ) राजकीय सहभागाची माध्यमे लिहा.
ब) मॅक्स वेबरचे अधिकार विषयक विचार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [15]

- अ) राजकीय संस्कृतीवर प्रभाव टाकणारे घटक लिहा.
ब) व्यवस्थावादी दृष्टीकोनाची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [15]

- अ) राजकीय सामाजिकीकरणाची माध्यमे स्पष्ट करा.
ब) राजकीय सहभाग व लोकमतावर प्रभाव टाकणारे घटक यावर सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) वर्तनवादी दृष्टीकोनाची टिका
- ब) नागरी संस्कृती
- क) राजकीय सहभागाचे प्रकार
- ड) राजकीय भरतीचा अर्थ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PC-3498

[Total No. of Pages : 2

[6303]-2063

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

POL - 603 MJ : Politics and Media

(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following. (300 words) **[15]**

- a) Explain the relationship between media and politics.
- b) Discuss the effects of political Advertising on Elections.

Q2) Attempt any one of the following. (300 words) **[15]**

- a) Analyze different types of media.
- b) Discuss the ethical values of media.

Q3) Write any one short notes : **[5]**

- a) Political communication.
- b) Freedom of Expression in the Media.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC-3498

[6303]-2063

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

POL - 603 MJ : Politics and Media

(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (300 शब्दांत) [15]

- अ) माध्यमे आणि राजकारण सहसंबंध स्पष्ट करा.
ब) राजकीय जाहिरातींचे निवडणूकीवरील परिणाम स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (300 शब्दांत) [15]

- अ) माध्यमांच्या विविध प्रकारांचे विश्लेषण करा.
ब) माध्यमांच्या नैतिक मुल्यांची चर्चा करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतीही एक टिप लिहा. [5]

- अ) राजकीय संवाद
ब) माध्यमांचे अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3499

[Total No. of Pages : 4

[6303]-2064

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

POL-610-MJ : Development Administration

(2023 Pattern) (4 Credits) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following (300 words) : **[15]**

- a) Explain the meaning, nature and scope of Development Administration.
- b) Explain the role of Public Administration in the development.

Q2) Attempt any one of the following (300 words) : **[15]**

- a) Explain the role of bureaucracy and the challenges before it in development administration.
- b) Explain the functions of bureaucracy in promoting development.

Q3) Attempt any one of the following (300 words) : **[15]**

- a) Explain the importance of people's participation in Development Administration.
- b) Explain the meaning and role of participatory budgeting.

Q4) Attempt any one of the following (300 words) : **[15]**

- a) Explain the challenges of regionalism in the context of Development Administration.
- b) Examine the challenges of Public-Private Partnership before development administration.

P.T.O.

Q5) Write short notes (Any two).

[10]

- a) Challenges of corruption in development administration
- b) Mohalla Committee
- c) People's Participation in Development
- d) Regionalism and Development Administration

Total No. of Questions : 5]

PC-3499

[6303]-2064

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

POL-610-MJ : Development Administration

(2023 Pattern) (4 Credits) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

अ) विकास प्रशासनाचा अर्थ, स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

ब) विकासामधील लोकप्रशासनाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

अ) विकास प्रशासनातील नोकरशाहीची भूमिका आणि तिच्या पुढील आव्हाने स्पष्ट करा.

ब) विकासाला प्रोत्साहन देण्यासाठी नोकरशाहीची कार्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

अ) विकास प्रशासनातील जनतेच्या सहभागाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) सहभागात्मक अर्थसंकल्पाचा अर्थ आणि भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

अ) विकास प्रशासनाच्या संदर्भात प्रादेशिकतेची आव्हाने स्पष्ट करा.

ब) विकास प्रशासनासमोरील सार्वजनिक – खाजगी भागीदारीच्या आव्हानांचे परीक्षण करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) विकास प्रशासनातील भ्रष्टाचाराचे आव्हान
- ब) मोहल्ला कमिटी
- क) विकासामध्ये लोकांचा सहभाग
- ड) प्रादेशिकता आणि विकास प्रशासन

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3500

[Total No. of Pages : 4

[6303]-2065

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

POL-611MJ : International Organizations

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (Electives)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following question : [15]

- a) Explain the challenges faced by international organizations.
- b) Explain the principles of United Nations.

Q2) Attempt any one of the following question : [15]

- a) State the structure, functions and powers of UNESCO.
- b) Brief the United Nations Conference on Trade and Development.

Q3) Attempt any one of the following question : [15]

- a) Evaluate the functioning of International Monetary Fund.
- b) Explain the development of World Trade Organization.

Q4) Attempt any one of the following question : [15]

- a) Explain the history of European Union.
- b) Evaluate SAARC as a regional organization.

P.T.O.

Q5) Attempt any two of the following questions.

[10]

- a) League of Nations.
- b) World Health Organization
- c) International Economic Order
- d) G-20

Total No. of Questions : 5]

PC-3500

[6303]-2065

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

POL-611MJ : International Organizations

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (Electives)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [15]

- अ) आंतरराष्ट्रीय संघटनापुढील आव्हाने स्पष्ट करा.
ब) संयुक्त राष्ट्र संघटनेची तत्वे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [15]

- अ) युनेस्कोची रचना, कार्ये व अधिकार सांगा.
ब) संयुक्त राष्ट्र संघटनेच्या व्यापार आणि विकासविषयक परिषदेची माहिती द्या.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [15]

- अ) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीच्या कार्याचे मूल्यमापन करा.
ब) जागतिक व्यापार संघटनेचा विकास स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. [15]

- अ) युरोपियन युनियनचा इतिहास स्पष्ट करा.
ब) प्रादेशिक संघटन म्हणून सार्कचे मूल्यमापन करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) राष्ट्रसंघ
- ब) जागतिक आरोग्य संघटना
- क) आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्था
- ड) जी-20

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3501

[Total No. of Pages : 4

[6303]-2066

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

POL - 612 MJ : Political Thoughts in Maharashtra

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any one of the following questions:(In 300 words) [15]

- a) Explain the contribution of Vinoba Bhave's Bhudan movement in redistribution of land.
- b) Review the social equality work of Mahatma Phule.

Q2) Attempt any one of the following questions:(In 300 words) [15]

- a) Explain the social work of Vitthal Ramji Shinde.
- b) Examine the V.D. Savarkar's thoughts on militarization.

Q3) Attempt any one of the following questions:(In 300 words) [15]

- a) Review Mahatma Phule's work on untouchability and abolition of caste system.
- b) State the views of Vinayaka Damodar Savarkar on Hindu nationalism.

Q4) Attempt any one of the following questions:(In 300 words) [15]

- a) Explain the educational thought of Vinoba Bhave.
- b) Discuss Vitthal Ramji Shinde views on Bahujan Politics.

P.T.O.

Q5) Attempt any Two of the following questions:

[10]

- a) Mahatma Phule's Women's Liberation Work.
- b) Maharishi Shinde - Thoughts on Untouchability.
- c) Scientific approach of Savarkar.
- d) Sarvodaya concept by Vinoba Bhave.

Total No. of Questions : 5]

PC-3501

[6303]-2066

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

POL - 612 MJ : Political Thoughts in Maharashtra

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

- अ) जमिनीच्या पुनर्वाटपातील विनोबा भावे यांच्या भूदान चळवळीचे योगदान स्पष्ट करा.
- ब) महात्मा फुले यांच्या सामाजिक समता कार्याचा आढावा घ्या.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

- अ) विठ्ठल रामजी शिंदे यांचे सामाजिक कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) वि. दा. सावरकर यांचे लष्करीकरण विषयक विचाराचे परिक्षण करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

- अ) महात्मा फुले यांनी अस्पृश्यता आणि जात व्यवस्था निर्मूलनासंबंधी केलेल्या कार्याचा आढावा घ्या.
- ब) विनायक दामोदर सावरकर यांचे हिंदू राष्ट्रवादाविषयी विचार सांगा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]

- अ) विनोबा भावे यांचे शैक्षणिक विचार स्पष्ट करा.
- ब) विठ्ठल रामजी शिंदे यांचे बहुजनांचे राजकारण याविषयी चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) महात्मा फुलेंचे स्त्रीमुक्तीचे कार्ये
- ब) महर्षी शिंदे – अस्पृश्यताविषयक विचार
- क) सावरकरांचा वैज्ञानिक दृष्टिकोन
- ड) विनोबा भावे यांची सर्वोदय संकल्पना

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-3502

[Total No. of Pages : 4

[6303]-2067

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

POL - 613 (MJ) : State Politics in India (Optional)
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (4 Credits)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following in 300 words : [15]

- a) Critically examine the changing nature of centre-state relations in India.
- b) Explain the role of religion states politics in India.

Q2) Answer any one of the following in 300 words : [15]

- a) Write an essay on Orissa's backwardness.
- b) Language is a major symbol of group identity in politics. Discuss.

Q3) Answer any one of the following in 300 words : [15]

- a) 'Ethnicity has emerged as the new basis of identity-politics' comment.
- b) Write an essay on Third Front in India.

Q4) Answer any one of the following in 300 words : [15]

- a) Critically examine the inter-state conflicts in India.
- b) Features of early communal politics in the North.

P.T.O.

Q5) Answer any two of the following :

[10]

- a) States Reorganisation commission.
- b) ULFA
- c) Problems of the peasantry in India.
- d) Communist party politics in Kerala.

Total No. of Questions : 5]

PC-3502

[6303]-2067

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

POL - 613 (MJ) : State Politics in India (Optional)

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (4 Credits)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) भारतातील केंद्र-राज्य संबंधाच्या स्वरूपाचे टीकात्मक परीक्षण करा.
ब) भारतातील राज्यांच्या राजकारणातील धर्माची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) ओडिशाच्या मागासलेपणा वर निबंध लिहा.
ब) “राजकारणात भाषा हे सामुहिक अस्मितेचे ठळक चिन्ह होय” चर्चा करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) “वांशिकता अस्मितेच्या राजकारणाचा नवा आधार बनला आहे” भाष्य करा.
ब) भारतातील तिसरी आघाडी यावर निबंध लिहा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (300 शब्दात) [15]
अ) भारतातील आंतर-राज्य संघर्षाचे टीकात्मक परीक्षण करा.
ब) उत्तरेकडिल जमातवादी राजकारणाची वैशिष्ट्ये.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[10]

- अ) राज्य पुनर्रचना आयोग
- ब) उल्फा
- क) भारतातील शेतकऱ्यांचा प्रश्न
- ड) केरळमधील कम्युनिस्ट पक्षाचे राजकारण

